

5ο Μέρος

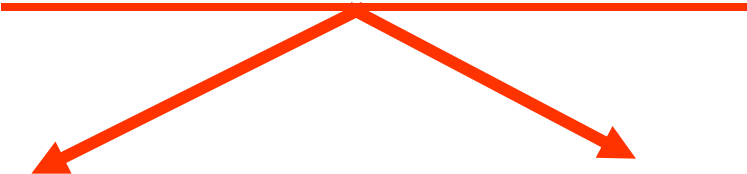
ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ρόϊδω Μητούλα

Καθηγήτρια Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης - Αστικής Ανασυγκρότησης
ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΒΑΘΜΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ


```
graph TD; A[ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ] --> B[Ισόρροπης ανάπτυξης]; A --> C[Κορεσμένες ή συμφορημένες];
```

Ισόρροπης ανάπτυξης

- Υψηλό βαθμό ανάπτυξης
- Υψηλό ποσοστό απασχόλησης
- Υψηλό πραγματικό κατά κεφαλήν εισόδημα
- Κοινωνική και τεχνική υποδομή
- Ικανοποιητική ποιότητα ζωής των πολιτών
- Βρίσκονται συνήθως γύρω από τα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα ως δορυφόροι οικισμού μετρίου μεγέθους

Κορεσμένες ή συμφορημένες

- Υπερσυγκέντρωση πληθυσμού & οικονομικών δραστηριοτήτων λόγω της υπερβολικής ανάπτυξης στο παρελθόν
- Άσκηση πιέσεων της αστικής υποδομής
- Αύξηση του κόστους εξυπηρέτησης
- Κορεσμός στην οργάνωση του χώρου
- Τάσεις εγκατάλειψης

ΦΘΙΝΟΥΣΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

```
graph TD; A[ΦΘΙΝΟΥΣΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ] --> B[Στάσιμες]; A --> C[Διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης];
```

Στάσιμες

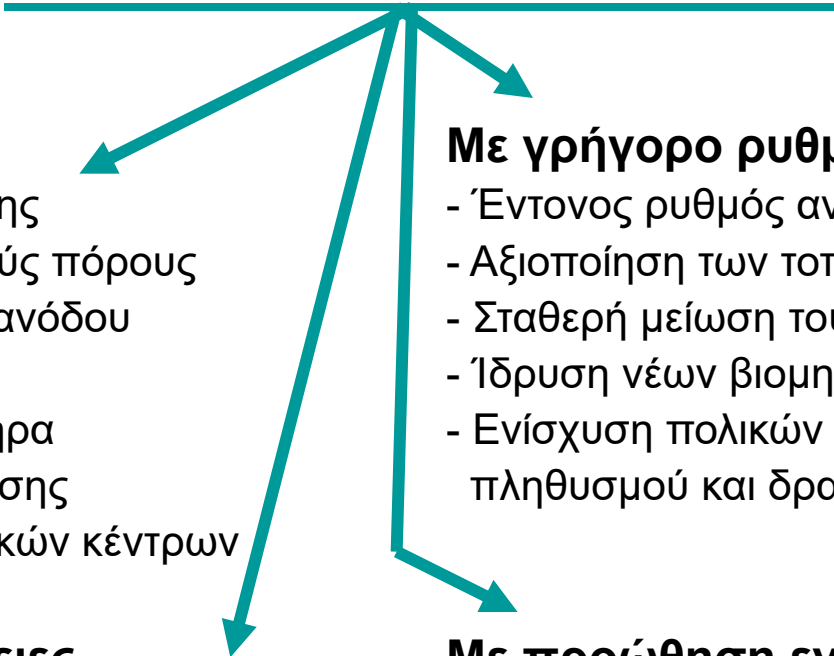
- Καθυστερημένες
- Ειδικά προβλήματα ανάπτυξης
- Μεγάλες δυσχέρειες εφαρμογής αναπτυξιακών προγραμμάτων
- Φτωχές σε παραγωγικούς πόρους
- Γεωγραφικά απομονωμένες (νησιά, ορεινά χωριά κ.ά.)

Διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης

- Είχαν σημαντική οικονομική ανάπτυξη στο παρελθόν
- Στασιμότητα
- Μείωση του ρυθμού ανάπτυξης γιατί η κλαδική διάρθρωση της οικονομίας δεν ανταποκρίνεται στις μεταβολές της ζήτησης ή στην τεχνολογική εξέλιξη
- Φθίνουσες οικονομικές δραστηριότητες

ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟ ΒΑΘΜΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ


```
graph TD; A[ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ] --> B[Με βραδύ ρυθμό]; A --> C[Με γρήγορο ρυθμό]; A --> D[Με καινοτομικές ενέργειες]; A --> E[Με προώθηση ενδογενούς ανάπτυξης];
```

Με βραδύ ρυθμό

- Χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης
- Ανεκμετάλλετους φυσικούς πόρους
- Δυνατότητες οικονομικής ανόδου
- Ανεπάρκεια κεφαλαίων
- Έντονο γεωργικό χαρακτήρα
- Υψηλό ρυθμό μετανάστευσης
- Έλλειψη σημαντικών αστικών κέντρων

Με καινοτομικές ενέργειες

- Αξιοποίηση του ερευνητικού δυναμικού
- Προώθηση καινοτομικών δραστηριοτήτων
- Παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας (πληροφορική, βιοτεχνολογία, κ.ά.) (τεχνοπόλεις, τεχνολογικά πάρκα)

Με γρήγορο ρυθμό

- Έντονος ρυθμός ανάπτυξης
- Αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων
- Σταθερή μείωση του ρυθμού μετανάστευσης
- Ίδρυση νέων βιομηχανιών
- Ενίσχυση πολικών συγκεντρώσεων πληθυσμού και δραστηριοτήτων

Με προώθηση ενδογενούς ανάπτυξης

- Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- Ενεργοποίηση εργατικού δυναμικού σε κλάδους με τοπική παράδοση
- Ανάπτυξη προγραμμάτων υπεργολαβιών
- Σχεδιασμός και παραγωγή προϊόντων ανανεωτικής σύλληψης (μόδα)
- Παραγωγή προϊόντων που ικανοποιούν νέες ανάγκες

ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΜΕΤΡΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- Οι **περιφέρειες ισόρροπης ανάπτυξης** χρειάζονται μέτρα σταθεροποίησης
- Οι **κορεσμένες περιφέρειες** έχουν προβλήματα οργάνωσης του χώρου
- Οι **στάσιμες περιφέρειες** έχουν ανάγκη για την έναρξη της αναπτυξιακής διαδικασίας με επιταχυνόμενους ρυθμούς
- Οι **φθίνουσες περιφέρειες** διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης χρειάζονται βελτίωση της υποδομής και κίνητρα για την αναδιάρθρωση της οικονομίας τους
- Οι **αναπτυσσόμενες με βραδύ ρυθμό** χρειάζονται πρόγραμμα σταθεροποίησης της οικονομίας
- Οι **περιφέρειες που αναπτύσσονται με γρήγορο ρυθμό** χρειάζονται αποτρεπτικά μέτρα για τη συμφόρηση και την προστασία του περιβάλλοντος
- Οι **περιφέρειες με καινοτομικές ενέργειες** χρειάζεται ενίσχυση της εκπαίδευσης, βελτίωση της ερευνητικής υποδομής

Η συμβολή του κράτους στην προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης γίνεται με την κατάρτιση ανάλογων περιφερειακών προγραμμάτων

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

1. Η χρησιμοποίηση κριτηρίων ομοιογένειας (οικονομικών, κοινωνικών κ.ά.)
2. Οι περιφέρειες αποτελούν ομαδοποίηση μικρότερων διοικητικών χωρικών ομάδων
3. Οροθετείται η σφαίρα επιρροής των σημαντικών αστικών κέντρων
4. Στις αναπτυσσόμενες χώρες μεταβιβάζονται σημαντικές αρμοδιότητες στα περιφερειακά και τοπικά διοικητικά κέντρα
5. Στις χώρες όπου ισχύει το ομοσπονδιακό σύστημα διακυβέρνησης, η διάρθρωση των περιφερειών είναι πιο ορθολογική και η συμμετοχή περισσότερο ουσιαστική
6. Οι χώρες που έχουν προβλήματα μειονοτήτων προτιμούν τις μικρές περιφέρειες, γιατί διασπούν τις περιοχές

Η σημασία του θεσμικού πλαισίου

Οι μεταβολές στους θεσμούς είναι τα πιο αποτελεσματικά μέσα για την επιτάχυνση της ανάπτυξης

γιατί

σε πολλές καθυστερημένες χώρες, η ανάπτυξη προσκρούει στη ύπαρξη απαρχαιομένων θεσμών

και η προσπάθεια του κράτους

πρέπει να προσατολίζεται στην κατάργησή τους

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το περιφερειακό πρόγραμμα καταρτίζεται και οριστικοποιείται από τις κεντρικές υπηρεσίες.

Αφαιρείται κάθε πρωτοβουλία από την περιφέρεια, αποκλείεται η συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού στις σχετικές διαδικασίες.

Στην ουσία, το πρόγραμμα επιβάλλεται.

Ρύθμιση των περιφερειακών ζητημάτων από τα κεντρικά όργανα

ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το περιφερειακό πρόγραμμα διαχειρίζονται οι περιφερειακές υπηρεσίες (κατάρτιση, έγκριση, εφαρμογή)

Άσκηση αποφασιστικών αρμοδιοτήτων από τα περιφερειακά όργανα

- Ταχύτερη λήψη αποφάσεων
- Καλύτερη παρακολούθηση των αποτελεσμάτων της διοικητικής ενέργειας
- Ισχυροποίηση περιφερειακών οργάνων στην εκτέλεση των καθηκόντων τους
- Χειρισμός μεγάλης ποικιλίας θεμάτων
- Εδραίωση καλών σχέσεων κράτους - πολίτη

Η έκταση εφαρμογής του ενός ή του άλλου συστήματος, προσδιορίζει το βαθμό της διοικητικής αποκέντρωσης μιας χώρας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

A. Ελαχιστοποίηση του κόστους μεταφοράς

- μεταφορικό κόστος
- εργατικό κόστος
- συγκέντρωση επιχειρήσεων

B. Ελαχιστοποίηση του κόστους εγκατάστασης

Γ. Μεγιστοποίηση της ζήτησης και των εσόδων

Δ. Μεγιστοποίηση του κέρδους

E. Παροχή ικανοποίησης

Στ. Η χωροθέτηση των πολυεθνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων

Z. Χωροθετικοί παράγοντες

H. Η χωροθέτηση των νοικοκυριών

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΚΤΑΣΗ

...για το κτίσμα του εργοστασίου

...για αποθηκευτικούς χώρους

...πάρκιγκ, κ.ά.

εξαρτάται από

- την αντοχή του εδάφους
- μικροκλίμα
- ύπαρξη νερού
- προσπελασιμότητα
- σύνδεση με τα δίκτυα μεταφορών, κ.ά.

Για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, το κράτος αναλαμβάνει την ίδρυση οργανωμένων εκτάσεων ως Βιομηχανικών και Επιχειρηματικών Περιοχών

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΡΓΑΣΙΑ

Η δυνατότητα εξεύρεσης κατάλληλου εργατικού δυναμικού σε ποιότητα και ποσότητα αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης μιας επιχείρησης

Η αμοιβή της εργασίας και η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού επηρεάζουν άμεσα τον τόπο εγκατάστασης της επιχείρησης

- η ανάγκη για εξειδικευμένους εργάτες οδηγεί στα μητροπολιτικά κέντρα
- η ανάγκη για ανειδίκευτους σε μικρότερα αστικά κέντρα
- η ανάγκη για γυναικείο προσωπικό, κοντά σε οικισμούς για να είναι εύκολη η μετακίνηση

Σημαντικό μέτρο πολιτικής για την εξασφάλιση εργατικού δυναμικού στη βιομηχανία είναι η ίδρυση οργανωμένων οικισμών κοντά στις Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η Εξασφάλιση των αναγκαίων κεφαλαίων για την επιχείρηση και οι όροι χρηματοδότησης μπορεί να διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή.

Οι τράπεζες δεν χρηματοδοτούν με την ίδια ευκολία όλους τους κλάδους

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

προσπέλαση

- στις πηγές των πρώτων υλών
- στα κέντρα συγκέντρωσης του εργατικού δυναμικού
- στις περιοχές αγοράς

διαμόρφωση κόστους παραγωγής

- Τα «κομβικά» σημεία στα δίκτυα αποτελούν ελκυστικές τοποθεσίες για τη βιομηχανία

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ

Το φυσικό περιβάλλον και η κοινωνική υποδομή

- συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιοτικής σύνθεσης του εργατικού δυναμικού
- εξασφαλίζουν καλλίτερη ποιότητα ζωής και δημιουργούν ευνοϊκότερη ψυχολογική στάση των διοικητικών στελεχών και των επιχειρηματιών προς ορισμένες τοποθεσίες
- ασκεί ιδιαίτερη επίδραση στη χωροθέτηση των βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας και ιδιαίτερη της πληροφορικής

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΑΓΟΡΑ

Ο παράγοντας της αγοράς συμβάλει στην τάση για συγκέντρωση της βιομηχανίας γύρω από τα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου υπάρχει

- μεγάλη αγοραστική δύναμη
- χαμηλότερο κόστος εφοδιασμού
- αποτελεσματικότερη διαφήμιση και προώθηση των πωλήσεων
- κ.ά.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

- Η κατανομή των πρώτων υλών στον κόσμο αποτελεί παράγοντα προσέλκυσης της βιομηχανίας προς ορισμένα κέντρα
- Η χρησιμοποίηση από την επιχείρηση για την παραγωγή του τελικού προϊόντος μιας ή περισσότερων πρώτων υλών, συμβάλλει στην αποδέσμευση από τον τόπο εξεύρεσης των πρώτων υλών
- Οι πηγές ενέργειας ασκούν επίδραση στον τόπο εγκατάστασης λόγω του κόστους ενέργειας (ειδικά οι μεγάλες ενεργοβόρες βιομηχανίες)

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ

Οι συγκεντρωμένες βιομηχανίες έχουν ουσιαστικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τις απομονωμένες

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Οι χωροθετικοί παράγοντες μεταβάλλονται διαχρονικά, άρα και οι ευκαιρίες και δυνατότητες που προσφέρει ένας τόπος για την εγκατάσταση των επιχειρήσεων (μεταφορές, τεχνολογικές εξελίξεις, κ.ά.)

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Έρευνα ΒΙΠΕΤΒΑ Α.Ε. (1994)

Αττική: καλό οδικό δίκτυο, μεγάλη αγορά πρωτεύουσας, αναπτυγμένη αγορά εργασίας, τηλεπικοινωνίες

Αν.Μακεδονία και Θράκη: πρώτες ύλες, τηλεπικοινωνίες, πρόσβαση σε πελάτες

Θεσσαλία: πρόσβαση στο κεντρικό οδικό δίκτυο, χαμηλό κόστος μεταφοράς, αναπτυγμένη αγορά εργασίας, ευνοϊκή διάρθρωση κόστους παραγωγής, παρουσία μεγάλων αστικών κέντρων

Κεντρική Μακεδονία: καλές επικοινωνίες, πρόσβαση σε οδικό δίκτυο, ευνοϊκό κόστος μεταφοράς

Στερεά Ελλάδα: επικοινωνίες, πρόσβαση σε οδικό δίκτυο, ευνοϊκή διάρθρωση κόστους παραγωγής

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ

Έρευνα ΒΙΠΕΤΒΑ Α.Ε. (1994)

- A) τηλεπικοινωνίες, κόστος μεταφοράς, πρόσβαση στο οδικό δίκτυο, πρόσβαση σε πρώτες ύλες (βαριά βιομηχανία)
- B) επάρκεια νερού, εργατικό κόστος (για τον κλάδο ειδών διατροφής)
- Γ) κόστος παραγωγής, εργατικό κόστος, κόστος ενέργεια, πρώτες ύλες κ.ά. (για τον κλάδο κλωστοϋφαντουργίας)
- Δ) αγορά εργασίας, εξεύρεση κατάλληλου χώρου κοντά στα αστικά κέντρα (για τον κλάδο της ένδυσης)
- Ε) αγορά (για τον κλάδο ηλεκτρολογικού και ηλεκτρονικού υλικού), πρώτες ύλες (για τον κλάδο των πρώτων υλών)

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- A) Η αντιπαράθεση της συνολικής αποτελεσματικότητας και της διαπεριφερειακής
- B) Ο συνδυασμός των κριτηρίων ανάγκης και δυναμισμού
- Γ) Το πρόβλημα της συγκέντρωσης (πόλωσης) σε αντίθεση με τη διασπορά των οικονομικών δραστηριοτήτων (α. πολική συγκέντρωση, β. αποκεντρωμένη συγκέντρωση, γ. ομοιόμορφη διασπορά)
- Δ) Ο καθορισμός του αριθμού των προβληματικών περιφερειών και τα κριτήρια επιλογής τους (οι εισοδηματικές διαφορές, η κοινωνική και οικονομική υποδομή, οι άνισες ευκαιρίες απασχόλησης)
- E) Η αποσυγκέντρωση των συμφορημένων περιφερειών
- ΣΤ) Ο συνδυασμός των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων
- Z) Η εκπόνηση των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης πρέπει να στηρίζεται στη συμμετοχή του πληθυσμού των περιφερειών
- H) Η αποκέντρωση εξουσιών και πόρων
- Θ) Το κλασικό στρατηγικό πρόβλημα επιλογής ανάμεσα στις προτάσεις «η εργασία στους εργάτες» ή «οι εργάτες στην εργασία» που παρουσιάζεται και με τη μορφή «χωρική ευημερία ή ευημερία του λαού»
- I) Η διαχρονική εναλλαγή των συγκεντρωτικών τάσεων («εκ των άνω» ανάπτυξη) και των αποκεντρωτικών τάσεων («εκ των κάτω» ανάπτυξη)
- Iα) Η αντιμετώπιση της περιφερειακής ανεργίας με την καθοδήγηση της αγοράς εργασίας από τις δυνάμεις της ελεύθερης αγοράς ή με την ενίσχυση της παρεμβατικής πολιτικής του «χωρικού κεϋνσιανισμού»